

# نسخه

دوفصلنامه علمی ترویجی فلسفه اسلامی  
سال نهم / شماره اول / پیاپی ۱۰ / بهار - تابستان ۱۳۹۹

## سرمقاله

صدرالمتلهین با پایه‌گذاری حکمت متعالیه، گونه ویژه‌ای از حکمت را بنیان نهاد که در کنار برهان‌های عقلی، از شهودهای قلبی و نقل‌های دینی نیز بهره می‌برد. به‌باور ایشان روش‌های گوناگون عقلی، نقلی و شهودی اگر درست و برابر موازین حرکت کنند به یک حقیقت می‌رسند و یکدیگر را تایید می‌کنند. از این رو ملاصدرا در مقام گردآوری (و حتی گاه داوری) گزاره‌های فلسفی، از شهودهای عرفانی و متون (نقل‌های) دینی بهره می‌جوید. هم‌چنین در تفسیر متون دینی از اصول و قوانین فلسفی - عرفانی کمک می‌گیرد. از نگاه او تفاوت روش‌ها لزوماً به تفاوت محتوا نمی‌انجامد. در نتیجه هم متن‌های دینی و شهودهای عرفانی در فلسفه به کار می‌آیند و هم قواعد فلسفی در فهم متون دینی و شهودهای قلبی سودمندند. بنابراین تعاملی دوسویه میان عقل، نقل و شهود برقرار است که به هم‌افزایی و ژرف‌نگری بیشتر آنها می‌انجامد.

ملاصدرا خود اشاره می‌کند که برخی نوآوری‌های فلسفی‌اش را از متون دینی و شهودهای عرفانی الهام گرفته است. برای نمونه می‌توان به بحث‌هایی چون «اتحاد عاقل به معقول»، «جسمانیة الحدوث بودن نفس»، «حرکت جوهری» و... اشاره کرد. اصل این تعامل دوسویه انکارپذیر نیست و متون صدرایی شواهد فراوانی بر آن به دست می‌دهد.

صدرالمتلهین از سویی بهره‌جویی از نقل و شهود را در فلسفه بایسته می‌داند و از سویی دیگر بر عقل محوری دانش فلسفه پای می‌فشارد. این تعارض ظاهری دست‌مایه شگفتی و چاره‌جویی برخی نوصدراییان شده است. اگر نقل و شهود در تولید گزاره‌های فلسفی، هم‌تای (هم‌عرض) عقل باشند چگونه فلسفه، فلسفه خواهد بود؟! برای پاسخ به این

پرسش باید به رابطه طولی این روش‌ها در حکمت متعالیه توجه کرد. الگوی ویژه ملاصدرا بر پایه کاربست دو روش خاص (عقل) و عام (نقل و شهود) در پژوهش‌های فلسفی سامان می‌یابد. برهان عقلی به‌مثابه روش خاص فلسفه، تنها راه اثبات و پذیرش گزاره‌های فلسفی است. اما روش عام می‌تواند الهام‌بخش عقل و تاییدگر او باشد. مهم‌ترین راهنمایی‌های روش عام برای روش خاص عبارتند از:

۱. ژرفبخشی به تصور مسئله.

۲. یافتن حد وسط برهان.

۳. ایده‌بخشی به عقل برای جستجوی برهان.

۴. راهنمایی سلبی عقل.

۵. تایید عقل و فزاینده‌گی یقین.<sup>۱</sup>

صدرالمتالهین با کاربست روش عام در قالب‌های پنج‌گانه یادشده، هم به برهانی بودن فلسفه پایبند مانده و هم از راهنمایی‌های نقل و شهود بهره‌مند گشته است. این نوآوری روشی بسترساز نوآوری‌های فراوان محتوایی در حکمت صدرایی است.

روح‌الله سوری

---

۱. برای مطالعه بیشتر به کتاب «درآمدی بر فلسفه فلسفه اسلامی» اثر سیدیدالله یزدان‌پناه مراجعه نمایید.